

๕ เจ้าฟ้า

กับงานต่อต้านวัณโรค

พระราชภารกิจสืบเนื่องของสมเด็จพระบรมราชชนก
และพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช

ปัจจุบันวัณโรค เป็นโรคติดต่อที่ยังเป็นปัญหาสำคัญของสาธารณสุขทั่วโลก โดยองค์การอนามัยโลกให้ประเทศไทยติด ๑ ใน ๑๔ ประเทศที่มีปัญหาวัณโรคสูงที่สุดในโลก ใน ๓ กลุ่ม คือกลุ่มประเทศที่มีผู้ป่วยวัณโรคสูง กลุ่มประเทศที่มีผู้ป่วยวัณโรคที่ติดเชื้อเอชไอวีสูง และกลุ่มประเทศที่มีผู้ป่วยวัณโรคดื้อยาหลายขนานสูง โดยประเทศไทย

มีผู้ป่วยรายใหม่ที่เกิดขึ้นกว่าแสนรายต่อปี และตายกว่าหมื่นรายต่อปี ที่สำคัญยังก่อให้เกิดเป็นวัณโรคดื้อยาหลายขนานที่มีผลกระทบต่อประเทศไทยในหลายๆ ด้าน เช่น ด้านเศรษฐกิจการเงิน หากเป็นผู้ป่วยชนิดเชื้อดื้อยารัฐบาลจะต้องใช้งบประมาณสองแสนบาทต่อคน แต่ถ้าหากเป็นผู้ป่วยดื้อยาชนิดรุนแรงต้องใช้งบประมาณเพื่อซื้อยาถึงหนึ่งล้านสองแสนบาทต่อคนเลยทีเดียว

ซึ่งในอดีตที่ผ่านมา สมเด็จพระบรมราชชนกและพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช พระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๙ พร้อมทั้งพระบรมวงศานุวงศ์ ทรงทอดพระเนตรเห็นถึงปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นกับพสกนิกร จึงทรงสนพระราชหฤทัยและทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจในการป้องกันควบคุมวัณโรคในประเทศไทยอย่างต่อเนื่องทั้งทางตรงและทางอ้อมเสมอมา

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช พระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๙ ทรงได้รับพระราชภารกิจสืบเนื่องจากสมเด็จพระบรมราชชนกในงานวัณโรค เมื่อครั้งทรงพระเยาว์ ทรงติดตามเสด็จไปในที่ต่างๆ พระองค์ท่านทรงทราบความเดือดร้อนของพสกนิกร และทราบว่าชาวไทยเป็นวัณโรคกันมาก อีกทั้งไม่มีความรู้ในการดูแลรักษาสุขภาพอนามัย และขาดแคลนยารักษาโรค ดังนั้นจึงมีหนังสือฉบับพิเศษเล่มนี้ ซึ่งจะบรรยายถึงพระราชกรณียกิจในการป้องกันควบคุมวัณโรค ของสมเด็จพระมหิตลาธิเบศรอดุลยเดชวิกรมพระบรมราชชนก และพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ในหลวงรัชกาลที่ ๙ รวมทั้งพระบรมวงศานุวงศ์ เพื่อร่วมน้อมรำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณอันหาที่สุดมิได้ที่มีต่อพสกนิกรชาวไทย ในงานต่อต้านวัณโรคในประเทศไทย และถวายความอาลัยอย่างสูงสุดต่อการเสด็จสู่สวรรคาลัยของ **“พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช”**

สมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก เมื่อครั้งทรงพระเยาว์ดำรงพระอิสริยยศเป็นเจ้าฟ้ามหิตลอดุลยเดช กรมหลวงสงขลานครินทร์ ได้ทรงสนพระทัย ในทุกข์ของพสกนิกรด้านสุขภาพ การสาธารณสุข และการแพทย์ เป็นอันมาก เนื่องจากทรงเห็นว่าโรคภัย ไข้เจ็บ นานาชนิด เป็นสิ่งบั่นทอนกำลังของชาติ ทำให้พสกนิกรได้รับความทุกข์ทรมานเสียชีวิต และเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศ

สมเด็จพระบรมราชชนก ได้ทรงเสียดสละความสุขส่วนพระองค์ เดินทางไปศึกษาวิชาการสาธารณสุขและวิชาแพทยศาสตร์ ณ มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด ประเทศสหรัฐอเมริกา โดยมีพระประสงค์เพื่อปรับปรุงการแพทย์ และการสาธารณสุขของประเทศไทยให้เจริญขึ้นทัดเทียมอารยประเทศ ทรงตั้งใจศึกษาเล่าเรียนวิทยาการต่างๆ ในมหาวิทยาลัยทั้งด้านทฤษฎี และการปฏิบัติอย่างจริงจัง

ครั้นในปี พ.ศ. ๒๔๖๓ ระหว่างที่พระองค์ทรงศึกษาในชั้นปีที่สามของโรงเรียนวิชาการสาธารณสุขมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด ทรงมีเหตุจำเป็นต้องเสด็จกลับประเทศไทยเนื่องในพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพ สมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชชนนีพันปีหลวง หลังจากเสร็จพระราชพิธีถวายพระเพลิงแล้ว พระองค์ได้เสด็จไปทรงงานในท้องปฏิบัติกรพยาธิวิทยาของโรงพยาบาลศิริราชเป็นประจำ ทรงศึกษาถึงสาเหตุต่างๆ ที่เป็นโรคภัยคุกคามประชาชน และประสบการณ์ที่พบโดยตรงทำให้พระองค์ทราบว่า วัณโรคมีแพร่หลายมากมายในหมู่ประชาชนชาวไทยทั่วไป แต่ในครั้งนั้นวงการแพทย์และประชาชนยังไม่มีความรู้แพร่หลาย ประชาชนไม่ทราบวิธีการพยาบาล และการป้องกัน พระองค์จึงได้ทรงเรียบเรียงเอกสารการสาธารณสุข และนิพนธ์เรื่อง **“โรคทубerculosis”** และจัดพิมพ์ช่วยในงานถวายพระเพลิงพระศพ สมเด็จพระเชษฐาธิราชเจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนาถ กรมหลวงพิษณุโลกประชานาถ

พระนิพนธ์เรื่อง “*โสนุเบอส์กุลไลสิ*” นับได้ว่าเป็นเอกสารสาธารณสุข วัณโรคฉบับแรกในประเทศไทยที่สมบูรณ์ มีเนื้อหาความรู้เรื่องวัณโรค ซึ่งเป็นประโยชน์แก่ประชาชน และวงการแพทย์เป็นอย่างมาก ทรงได้กล่าวถึงต้นเหตุ อากาโร วิธีการ การติดต่อโรคทубerculosis ที่ปรากฏในอวัยวะอื่นๆ วิธีการ บำบัด อากาโรหาย ความประพฤดิเบ็ดเตล็ด และวิธีการปฏิบัติตัวโดยละเอียด ชี้แนะในเอกสารนี้ยังคงใช้เป็นพื้นฐาน และหลักการในการรักษาพยาบาล การป้องกันวัณโรค ซึ่งยังคงใช้ได้ดี ในปัจจุบัน นอกจากนี้พระองค์ได้ทรงชี้แนะ หลักการในเชิงนโยบายและความสำคัญในการกำจัดโรคนี้ ในข้อความตอนท้าย เอกสาร “*โสนุเบอส์กุลไลสิ*” ว่า

“ท่านผู้ใดอุตสาหักเสียเวลาอ่านหนังสือฉบับนี้มาจนถึงที่นี่ ก็คงจะเห็นด้วยว่า เราควรจะทำจัดโรคอันร้ายนี้เสีย เพราะเป็นโรคที่ร้ายสำหรับบ้านเมือง โดยมากมักจะเป็นแก่ เด็กเล็ก ๆ ที่กำลังนำเอ็นดู หรือโมก็กำลังเป็นหนุ่ม เป็นสาว เองงานเอาการ เป็นข้าศึกที่ตัดกำลังราษฎรของเรามาก ถ้าท่านมีน้ำใจจะช่วยแล้วขอให้ลงมือช่วยกันที”

ข้อชี้แนะของพระองค์ท่าน ทำให้กรมสาธารณสุขในสมัยนั้นตระหนักถึงความสำคัญ และประโยชน์ของบทพระนิพนธ์ จึงได้นำไปพิมพ์ในเอกสารสาธารณสุขฉบับพิเศษ เมื่อ ๒๔ กันยายน ๒๔๖๓ ต่อมาได้มีการนำไปพิมพ์เผยแพร่ เป็นวิทยาทานแก่ประชาชนทั่วไปอีกหลายครั้ง เอกสารเรื่อง “*ทิวบอร์คูไลสิส*” เป็นหลักฐานอันเป็นคุณูปการสำคัญที่นับได้ว่า สมเด็จพระบรมราชชนก ทรงเป็นผู้ริเริ่มการต่อต้านวัณโรคในประเทศไทยอย่างแท้จริง

ด้วยความสนพระทัยอันแรงกล้าต่อการแพทย์ และการสาธารณสุขอย่างต่อเนื่อง เมื่อเสร็จพระราชกรณียกิจที่สำคัญต่างๆ แล้ว พระองค์ได้เสด็จกลับไปทรงศึกษาวิชาแพทย์ต่อ ณ มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด และทรงสำเร็จการศึกษาได้รับปริญญาแพทยศาสตรบัณฑิตเกียรตินิยม

ในปี พ.ศ. ๒๔๗๑ พระองค์เสด็จนิวัตกลับประเทศไทย ต่อมาได้เสด็จไปทรงงานเป็นแพทย์ประจำโรงพยาบาลแมคคอร์มิค จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อวันที่ ๒๕ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๒ ขณะที่ทุลกระหม่อมสมเด็จพระบรมราชชนก ทรงปฏิบัติหน้าที่แพทย์ที่โรงพยาบาลแมคคอร์มิค เชียงใหม่นั้น ทรงได้มีพระราชหัตถเลขา ลงวันที่ ๗ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๗๒ ถึงคุณหลวงนิത്യ เวชชีวิศิษฐ์ มีใจความตอนหนึ่งว่า

“TB มีมากเต็มที และไม่รู้จะทำอย่างไร
เพราะไม่มีโรงพยาบาลพิเศษ หรือ Sanatorium
สำหรับรักษาโรคที่ไม่หนักนัก การเรื่อง TB นี้
ทำให้ฉันสนใจมาก อยากให้มี Anti-TB Society”

๕ เข้าป่า กับงานต่อต้านวัณโรค

พระราชปรารภในเรื่องวัณโรคนี้ ก่อให้เกิดแรงคล้อยแก่คณะกรรมการแพทยสมาคมแห่งกรุงสยามในพระบรมราชูปถัมภ์ในครั้งนั้นเป็นอันมาก คุณหลวงเฉลิมคัมภีร์เวชช์ ซึ่งดำรงตำแหน่งสภานายกของสมาคมได้ตระหนักถึงปัญหา และความร้ายแรงของวัณโรคที่บั่นทอนสุขภาพอนามัยของประชาชนเป็นจำนวนมาก และด้วยสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของพระองค์ จึงได้จัดให้มีการประชุมกรรมการแพทยสมาคมแห่งกรุงสยาม เมื่อวันที่ ๒๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๗ เพื่อหารือการดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อช่วยเหลือผู้ป่วยวัณโรค และป้องกันวัณโรคมิให้ระบาดแพร่หลายต่อไป

คณะกรรมการได้มีมติให้ตั้งกองการปราบวัณโรคขึ้น
เป็นงานส่วนหนึ่งของแพทยสมาคมฯ โดยมีวัตถุประสงค์ประสงค์
เพื่อทำการปราบวัณโรคในประเทศสยาม และแสวงหา
ความร่วมมือกับองค์การ มูลนิธิต่างๆ ที่มีวัตถุประสงค์คล้ายคลึงกัน
ช่วยกันแก้ไขปัญหาวัณโรค

กองการปราบวัณโรคของแพทยสมาคมแห่งกรุงสยามได้
จดทะเบียนเป็นสมาคม กองการปราบวัณโรคแห่งสยาม
โดยสมบูรณ์ตามกฎหมาย เมื่อวันที่ ๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๗๘

ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็น “สมาคมปราบวัณโรคแห่งประเทศไทย” ในพระบรมราชูปถัมภ์ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๒ นับได้ว่าเป็นองค์การต่อต้านวัณโรคแห่งแรกในประเทศไทยที่เกิดสืบเนื่องจากพระราชปรารภของทูลกระหม่อมสมเด็จพระบรมราชชนก

๕ เข้าป่า กับงานต่อต้านวัณโรค

ในภาวะที่ประชาชนมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น มีความยากจนและการศึกษาทั่วไปยังด้อย กอปรกับพื้นที่กว้างใหญ่ ห่างไกล ปัญหาสุขภาพโรคภัยไข้เจ็บต่างๆ และวัณโรค ยังคงเป็นปัญหาที่คุกคามต่อประชาชนไทยอยู่เรื่อยมา

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ เมื่อครั้งทรงพระเยาว์และทรงเป็นพระอนุชาธิราชของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ได้ทรงติดตามเสด็จไปในที่ต่างๆ พระองค์ท่านทรงทราบความเดือดร้อนของพสกนิกร

และทราบว่าชาวไทยเป็นวัณโรคกันมาก อีกทั้งยังไม่มีความรู้ในการดูแลรักษาสุขภาพอนามัย และขาดแคลนยารักษาโรค จึงได้พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้อัญเชิญเพลงพระราชนิพนธ์ “ยามเย็น”

๕ เข้าฟ้า กับงานต่อต้านวัณโรค

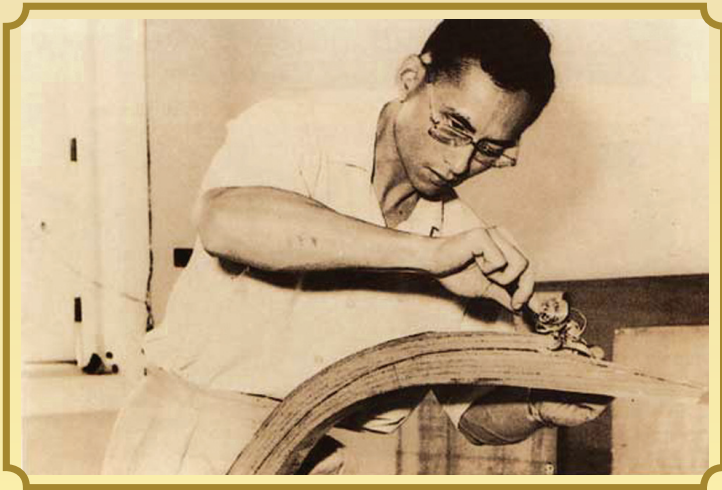
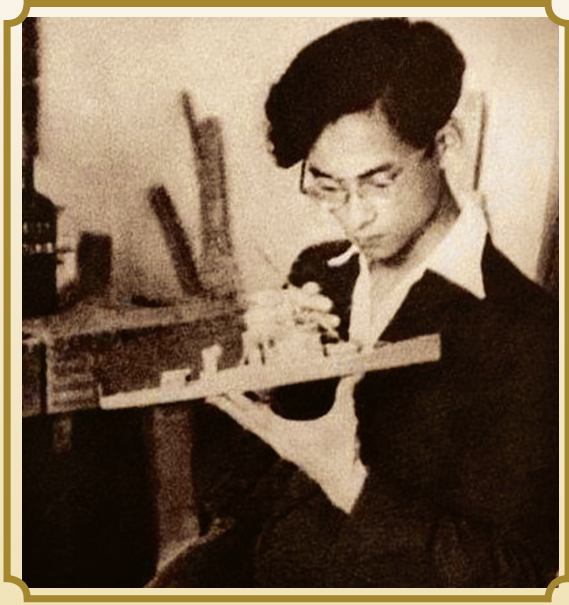
ซึ่งเป็นเพลงที่สองที่ทรงพระราชนิพนธ์ แต่เป็นเพลงแรกที่พระราชทานให้วงดนตรีนำไปบรรเลงในงานแสดงดนตรีการกุศลเพื่อหารายได้สมทบทุนช่วยเหลือโครงการรณรงค์ต่อต้านวัณโรคแห่งชาติของสมาคมปราบวัณโรคแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ พร้อมกับพระราชทานแบบจำลองเรือรบหลวงศรีอยุธยา ซึ่งเป็นผลงานฝีพระหัตถ์ออกประมูลในงานเดียวกัน เพื่อนำรายได้สมทบทุนในการต่อต้านโรคร้ายดังกล่าว เมื่อวันที่ ๔ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๘๙ และได้ทรงบริจาคพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ช่วยเหลือกิจกรรมต่อต้านวัณโรคเสมอมา

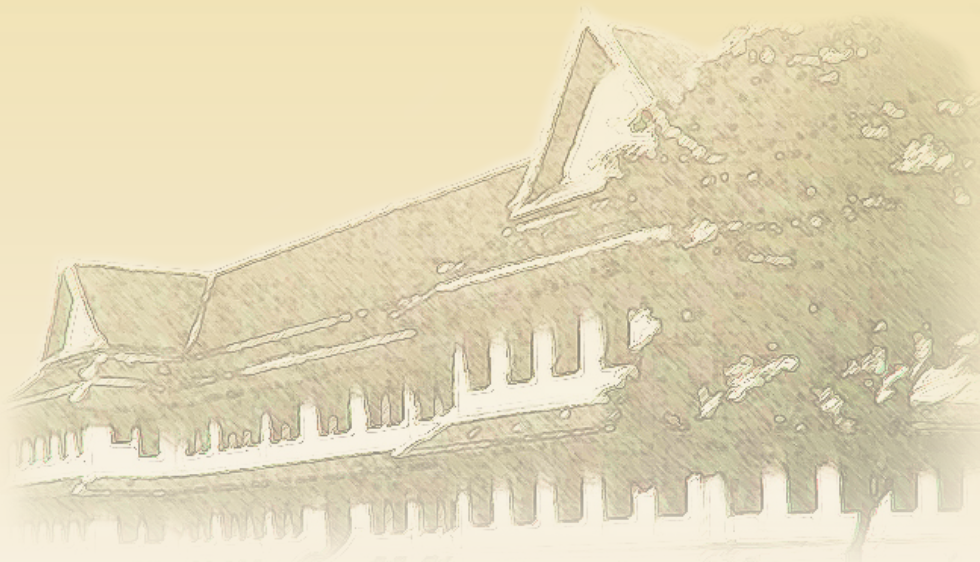
๕ เข้าป่า กับงานต่อต้านวัณโรค

๕ เจ้าฟ้า กับงานต่อตัวนักรบ

ในปี พ.ศ. ๒๔๙๓ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชฯ ทรงบริจาคพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์สร้างตึกมหิตหลวงศานุสรณ์ พระราชทานให้สภากาชาดไทยเพื่อสำหรับใช้เป็นห้องปฏิบัติการผลิตวัคซีนป้องกันวัณโรค และขณะเสด็จฯ ไปประทับในสวิสเซอร์แลนด์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดชฯ ได้ทรงแสวงหาตัวยาใหม่ๆ เพื่อใช้ในการรักษาผู้ป่วยวัณโรค โดยทรงสั่งซื้อพาราแอมมีโนซาลิไซคลิกแอซิด หรือ พีเอสเอส ซึ่งเป็นยารักษาวัณโรคขนานที่สองแต่ในขณะนั้นยังไม่เป็นที่แพร่หลายนัก และทรงส่งยาดังกล่าวมารักษาผู้ป่วยในประเทศไทย ในเวลาต่อมาได้มีการค้นพบว่าเมื่อนำยาขนานนี้ไปใช้ร่วมกับสเต็ปโตมัยซิน ซึ่งเป็นยารักษาวัณโรคขนานแรกก็ค้นพบสามารถช่วยป้องกันหรือชะลอการดื้อยาของเชื้อวัณโรคได้

๕ เจ้าฟ้า กับงานต่อต้านวัณโรค

๕ เข้าป่า กับงานต่อต้านวัณโรค

เรื่องที่คุณอาจไม่เคยรู้มาก่อน
พระราชกรณียกิจ

ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช

พระราชทานทรัพย์ส่วนพระองค์สร้างโรงพยาบาลปอดเหล็ก

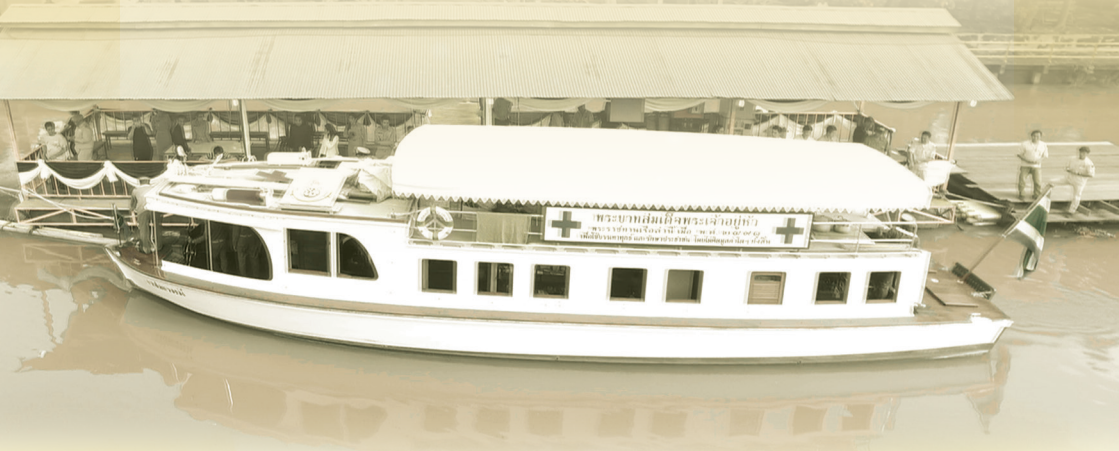
ในช่วงปี พ.ศ. ๒๔๙๓ ได้เกิดโรคระบาดอย่างรุนแรงที่คร่าชีวิตชาวไทยไปเป็นจำนวนมาก ไม่ว่าจะเป็นวัณโรค โรคเรื้อน โรคโปลิโอ และ อหิวาตกโรค และด้วยเทคโนโลยีทางการแพทย์ที่ยังไม่มีความเจริญก้าวหน้า ขาดแคลนทั้งเวชภัณฑ์และยารักษาโรค พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช จึงมุ่งเน้นปฏิบัติพระราชกรณียกิจด้านสาธารณสุขก่อน เพราะหากประชาชนสุขภาพร่างกายไม่แข็งแรงก็ไม่มีความกล้าและสติปัญญาไปฟื้นฟูประเทศ โดยพระองค์ทรงพระราชทานทรัพย์ส่วนพระองค์จำนวนมาก หรือประมาณ ๕๐๐,๐๐๐ บาท (นับเป็นจำนวนเงินที่มากในสมัยนั้น) เพื่อสร้างโรงพยาบาล **“ปอดเหล็ก”** และจัดซื้อเวชภัณฑ์เพื่อสู้กับวัณโรคที่กำลังระบาดหนัก พร้อมกับสนับสนุนให้สภาอากาศไทยผลิตวัคซีน BCG ป้องกันวัณโรค จนกระทั่งปราบวัณโรคได้สำเร็จ

ในส่วนของกรขยายการ
สาธารณสุขสู่ชนบท พระบาทสมเด็จพระ
พระปรเมนทรมหาอานันทมหิดลเดชาฯ ได้
พระราชทานรถพยาบาลเคลื่อนที่
คันแรกให้กระทรวงสาธารณสุข
เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๙๕ สำหรับใช้ในงาน
รักษาพยาบาลผู้ป่วยในถิ่นทุรกันดาร
ซึ่งในขณะนั้น การคมนาคมไม่สะดวก
เช่นสมัยนี้ และในปี พ.ศ. ๒๔๙๘
ได้พระราชทานเรือพยาบาลเคลื่อนที่

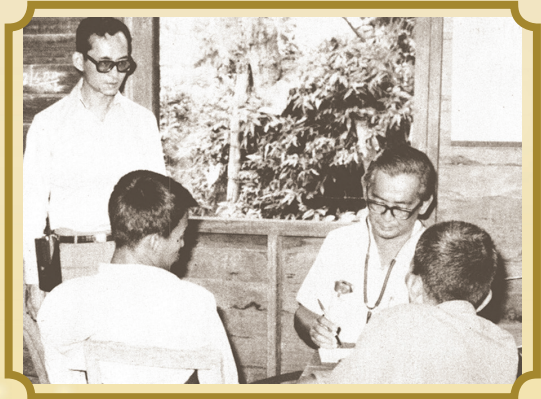
“เวชพาท์” พร้อมเวชภัณฑ์ให้สภากาชาดไทยสำหรับใช้ในการรักษาผู้ป่วย
ที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ตามริมแม่น้ำลำคลอง นอกจากนี้พระองค์ท่านยังเสด็จ
พระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมเยียน พสกนิกรในพื้นที่ทุรกันดารด้วยพระองค์เอง

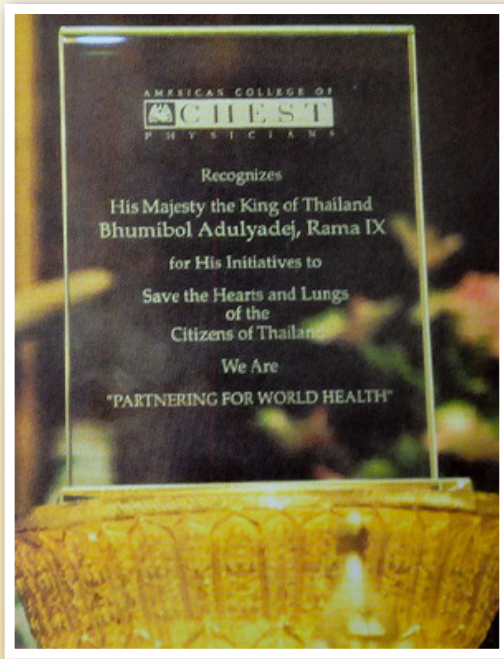

พระองค์ท่านได้พระราชทานทุนอานันทมหิดลสนับสนุนด้านการแพทย์ และการสาธารณสุขให้แก่ผู้ที่เรียนดีเยี่ยม ซึ่งสำเร็จการศึกษาแพทยศาสตรบัณฑิตไปศึกษาต่อในต่างประเทศเพื่อให้ได้รับความรู้ความชำนาญมากขึ้น เพื่อกลับมาเป็นครู และอาจารย์แพทย์ต่อไป ทรงพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้แพทย์นำพระอาการประชวรไปศึกษาค้นคว้า เพื่อความก้าวหน้าทางการแพทย์ ดังจะเห็นได้จากในปี พ.ศ. ๒๕๑๘ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงพระประชวรด้วยโรคพระبيبผาสะอักเสบ จากเชื้อมัยโคพลาสมาซึ่งเป็นโรคที่เกิดจากเชื้อชนิดหนึ่ง และเป็นคนไทยรายแรกที่ตรวจพบว่าเป็นโรคนี้ เมื่อพระองค์ท่านทรงทราบว่าเป็นการตรวจพบโรคนี้เป็นครั้งแรกของประเทศไทย พระองค์จึงทรงพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้รายงานให้วงการแพทย์ทราบ และเพื่อประชาชนจะได้ทราบด้วย ดังนั้นจึงได้มีการนำเรื่องการประชวรของพระองค์ท่านตีพิมพ์โดยไม่ได้กล่าวถึงชื่อผู้ป่วย ซึ่งเป็นวิธีการรายงานทางการแพทย์ในวารสารของแพทยสมาคมแห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ และวารสารฉบับนี้ได้ถูกส่งไป ที่หอสมุดทางการแพทย์แห่งชาติสหรัฐอเมริกา และได้เผยแพร่ไปยังหอสมุดการแพทย์ทั่วโลก เพื่อเป็น เอกสารที่แพทย์นานาชาติได้ใช้ศึกษาและอ้างอิงต่อไป

๕ เข้าป่า กับงานต่อต้านวัณโรค

๕ เจ้าฟ้า กับงานต่อต้านวัณโรค

สืบเนื่องจากพระราชกรณียกิจที่ล้วนแล้วแต่เป็นประโยชน์ในการส่งเสริมด้านสุขภาพอนามัย ป้องกันและรักษาโรคปอดแก่ประชาชนทั่วไป ทั้งชาวไทย และชาวโลกนี้ วิทยาลัยแพทย์ทรวงอกแห่งสหรัฐอเมริกา (American College of Chest Physicians) จึงได้ทูลเกล้าถวายรางวัล “Partnering for World Health” แต่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เมื่อวันที่ ๑๓ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๓๙

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช
ทรงสนพระราชหฤทัย และมีบทบาทสำคัญยิ่งต่องาน
สาธารณสุขของชาติ ตลอดงานงานป้องกันรักษาโรคปอด
อย่างต่อเนื่อง เป็นเวลานานกว่า ๖๐ ปี

ตั้งแต่ยังมีได้เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ ทรงมีพระวิริยะ อุตสาหะ บำเพ็ญพระราชกรณียกิจ เพื่อประโยชน์สุขแก่ชาติบ้านเมือง และพสกนิกรในทุกด้าน รวมทั้งด้านสุขภาพอนามัย งานต่อต้านวัณโรค และโรคปอด พระองค์ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณเป็นล้นพ้นอันหาที่สุดมิได้ สมควรที่เราชาวไทยทุกหมู่เหล่า ได้น้อมรำลึกในพระมหากรุณาธิคุณ และพร้อมใจกัน แก่ไข दुแล กำกับการรักษาผู้ป่วยวัณโรคอย่างจริงจัง เพื่อให้ประเทศชาติรอดพ้นจากภัยคุกคามจากวัณโรคที่เพิ่มขึ้น ตลอดจนปัญหาสาธารณสุขต่างๆ ที่ซับซ้อนขึ้นในปัจจุบัน

สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ
ทรงเป็นองค์อุปถัมภ์ “ทุนวิจัยวัณโรคต้อยา”

“ทุนวิจัยวัณโรคต้อยา” ภายใต้พระอุปถัมภ์ของสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ที่มีวัตถุประสงค์หลัก เพื่อช่วยทดสอบความไวต่อยาของเชื้อวัณโรค (DIRECT SUSCEPTIBILITY TEST) จากตัวอย่างส่งตรวจของผู้ป่วย อันจะเอื้อประโยชน์ต่อแพทย์ในการเลือกใช้ยารักษาที่เหมาะสมกับผู้ป่วยต่อไป

โครงการนี้จะช่วยให้การตรวจวินิจฉัยวัณโรคแบบรายงานผลรวดเร็ว (FAST TRACK) ขึ้น ซึ่งเป็นความร่วมมือกันของหน่วยงาน ๒ ฝ่าย คือ คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล และศูนย์พันธุวิศวกรรมและเทคโนโลยีชีวภาพแห่งชาติ (BIOTEC) สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (NSTDA)

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ

ทรงเสด็จมาเป็นองค์ประธานประกอบพิธีเปิดที่ท่าการใหม่ กองวัณโรค

หลังจากสงครามโลกครั้งที่ ๒ ได้สิ้นสุดลงนั้นได้มีการแพร่ระบาดของวัณโรคจึงได้เริ่มก่อตั้งงานควบคุมวัณโรค โดยการเปิดสถานตรวจโรคปอดพร้อมกับการตรวจรักษาวัณโรคขึ้น เมื่อวันที่ ๒๓ ธันวาคม ๒๔๙๒ โดยอาศัยเช่าอาคารสถานีอนามัยที่หนึ่งของสภาอากาศไทยที่ถนนบำรุงเมือง ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๙๔ ได้ยกฐานะสถานตรวจโรคปอดขึ้นเป็นกองควบคุมวัณโรค

ปี พ.ศ. ๒๕๐๒ เริ่มมีการขยายงานออกไปสู่ภูมิภาค โดยเปิดสถานตรวจโรคปอดขึ้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งต่อมาได้ยกฐานะขึ้นเป็นศูนย์ควบคุมวัณโรคภาคเหนือ หลังจากนั้นได้มีการขยายงานผสมผสานกับระบบบริการสาธารณสุขไปทั่วประเทศและได้มีการปรับปรุงแบ่งส่วนราชการของกระทรวงสาธารณสุขครั้งแรก เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๕ และได้เปลี่ยนชื่อเป็น กองวัณโรคสังกัดกรมการแพทย์และอนามัย ในปี พ.ศ. ๒๕๑๗ กองวัณโรคเปลี่ยนไปสังกัดกรมควบคุมโรคติดต่อ

๕ เข้าป่า กับงานต่อต้านวัณโรค

เดิมกองวัณโรคตั้งอยู่ที่ถนนบำรุงเมือง ยศเส อำเภอป้อมปราบศัตรูพ่าย ต่อมาได้รับบริจาคที่ดินจาก ร้อยตรีเจริญ ดารานนท์ จำนวน ๑๙ ไร่ ๑ งาน ๕๐ ตารางวา เมื่อวันที่ ๑๙ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๑๐ ที่ตำบลบางโคล่ อำเภอบางคอแหลม กรุงเทพฯ และขึ้นทะเบียนเป็นที่ราชพัสดุ กรมธนารักษ์ เมื่อวันที่ ๒๖ มีนาคม ๒๕๑๕ และได้ทำพิธีวางศิลาฤกษ์และดำเนินการก่อสร้างที่ทำการแห่งใหม่ กองวัณโรคขึ้น เมื่อวันที่ ๒๔ กันยายน พ.ศ. ๒๕๓๗ แล้วเสร็จในปี พ.ศ. ๒๕๓๙ และได้ย้ายเข้ามา ณ ที่ทำการใหม่ในปี พ.ศ. ๒๕๔๐

ในวันอังคารที่ ๒๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๔๓ รัฐบาลได้ กราบบังคมทูล เชิญสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาสยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินเป็นองค์ประธาน ประกอบพิธี เปิดอาคารที่ทำการใหม่ กองวัณโรค กรมควบคุมโรคติดต่อ กระทรวงสาธารณสุข

ปัจจุบันสถานที่แห่งนี้ให้บริการตรวจรักษาผู้ป่วยวัณโรค และเน้นงานวิชาการด้านสาธิตบริการ ภายใต้ชื่อ สำนักวัณโรค กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข

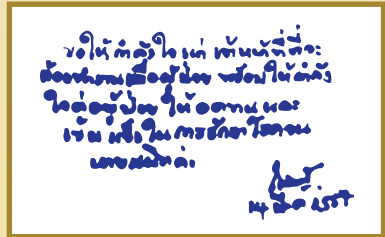

พระองค์เจ้าโสมสวลี

ทรงประทานกำลังใจแก่เจ้าหน้าที่และผู้ป่วย

พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโสมสวลี พระวรราชาทินัดดามาตุ เสด็จทรงเปิดการประชุมวิชาการป้องกันควบคุมโรคแห่งชาติ ประจำปี ๒๕๕๗ ณ โรงแรมอิมพีเรียล ค्वีนส์ปาร์ค กรุงเทพมหานคร ในการนี้ได้ประทานโล่รางวัลแก่บุคคล หน่วยงาน และองค์กรที่มีผลงานดีเด่นด้านการป้องกันและควบคุมโรค เมื่อทรงทอดพระเนตรนิทรรศการงานเครือข่ายวัณโรค ทรงมีพระหัตถ์ตลับเลขานการ์ดให้กำลังใจ แก่เจ้าหน้าที่ที่ทำงานวัณโรคและผู้ป่วยวัณโรค ดังนี้

“ขอให้กำลังใจแก่เจ้าหน้าที่ที่จะต้องทำงานเพื่อผู้ป่วย พร้อมให้กำลังใจต่อผู้ป่วยให้อดทนและเข้มแข็งในการรักษาโรคจนหายสนิทค่ะ”

วัณโรค : อดีตถึงปัจจุบัน

จาก ยศเส ถึง บางโคล่

ปี พ.ศ. ๒๔๘๔

โรงพยาบาลวัณโรคกลางจัดตั้งขึ้นเป็นครั้งแรกที่ ต.บางกระสอ อ.เมือง จ.นนทบุรี สังกัดกรมสาธารณสุข กระทรวงมหาดไทย

ปี พ.ศ. ๒๔๘๘

พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดลฯ มีรับสั่งให้ราชเลขานุการในพระองค์สั่งจ่ายพระราชทรัพย์ ส่วนพระองค์จำนวน ๒๕๐,๒๕๘ บาท ๙๔ สตางค์ เพื่อนำไปสร้างอาคารผู้ป่วยเพื่อช่วยเหลือพสกนิกร ด้านสาธารณสุข และในปีเดียวกันได้มีการเปลี่ยน กรมสาธารณสุขเป็น กระทรวงสาธารณสุข และโอนงาน “โรงพยาบาลวัณโรคกลาง” เป็น “กองโรงพยาบาล วัณโรค” สังกัดกรมการแพทย์

ปี พ.ศ. ๒๔๙๒

หลวงพยุงเวชศาสตร์ อธิบดีกรมอนามัย (เดิมชื่อ กรมสาธารณสุข) ได้ก่อตั้งงานควบคุมวัณโรค โดยเปิด สถานตรวจโรคปอดขึ้น โดยเช่าอาคารสถานีอนามัย ที่หนึ่งของสภาอากาศาชาติไทยที่ถนนบำรุงเมือง ยศเส (สถานที่เดิมของสมาคมปราบวัณโรคของแพทย สมาคม) เป็นหน่วยงานขึ้นกับกองควบคุมโรคติดต่อ กรมอนามัย

๕ เข้าป่า กับงานต่อต้านวัณโรค

สถานตรวจโรคปอดยศเส จัดตั้งขึ้นครั้งแรก เพื่อให้บริการ

- ตรวจปอดด้วยเครื่องเอกซเรย์ทรงอก โดยใช้ฟิล์มเล็ก (Photo-fluorographic unit for mass miniature radiography) เป็นเครื่องแรกในประเทศไทย
- รักษาวัณโรคด้วยยาแบบผู้ป่วยนอก
- ให้การป้องกันผู้สัมผัสโรค
- ให้สุศึกษาแก่ประชาชนทั่วไป

ปี พ.ศ. ๒๔๙๔

- ได้รับการช่วยเหลือจาก WHO ในด้านผู้เชี่ยวชาญ และทุนการศึกษา และ UNICEF ได้ช่วยเหลือด้าน อุปกรณ์เวชภัณฑ์
- ยกฐานะสถานตรวจโรคปอดขึ้นเป็นกองควบคุมวัณโรค โดยดำเนินการประสานงานกับโรงพยาบาลวัณโรคกลาง จังหวัดนนทบุรี มีขนาดไม่เกิน ๗๕ เตียง ซึ่งโอนจากกรมการแพทย์มาอยู่กรมอนามัย
- ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็นกองโรงพยาบาลวัณโรค ในปีเดียวกัน

ปี พ.ศ. ๒๔๙๔-๒๔๙๗

- ได้รับการช่วยเหลือจาก WHO และกองทุนสงเคราะห์แห่งสหประชาชาติ
- พัฒนาสถานตรวจโรคปอด (ต่อมาเรียกชื่อว่า สถานตรวจโรคปอดยศเส) ให้เป็นศูนย์สาธิตฝึกอบรมแพทย์ พยาบาล พนักงานชั้นสูตร พนักงานอนามัย
- มีหน่วยฉีดวัคซีนบีซีจีเคลื่อนที่ไปตามจังหวัดต่างๆ มุ่งฉีดให้เด็กนักเรียน ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๙๖

๕ เข้าป่า กับงานต่อต้านวัณโรค

- ปี พ.ศ. ๒๕๐๓-๒๕๐๗ มีการทำสำรวจวัณโรคด้านระบาดวิทยา และองค์การอนามัยโลก (WHO) เสนอให้มีการดำเนินงานในรูปแบบของแผนงานวัณโรคแห่งชาติ (National Tuberculosis Programme หรือ NTP) เป็นครั้งแรก
- ปี พ.ศ. ๒๕๐๒-๒๕๓๔ ในช่วงระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๒-๒๕๓๔ ได้มีการขยายงานวัณโรคไปสู่ส่วนภูมิภาคโดยตั้งศูนย์วัณโรคในภาคเหนือที่จังหวัดเชียงใหม่ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่จังหวัดขอนแก่น และภาคใต้ที่จังหวัดยะลา นอกจากนี้ยังจัดตั้งศูนย์วัณโรคเขตในจังหวัดนครราชสีมา อุบลราชธานี สกลนคร ชลบุรี พิษณุโลก นครศรีธรรมราช นครสวรรค์ สระบุรี ราชบุรี
- ปี พ.ศ. ๒๕๑๔ มีการรวมกรมการแพทย์และกรมอนามัยเข้าด้วยกันตั้งเป็นกรมการแพทย์และอนามัย กองควบคุมวัณโรคได้เปลี่ยนชื่อเป็น **กองวัณโรค**
- ปี พ.ศ. ๒๕๑๗
  - กองวัณโรค เปลี่ยนไปสังกัดกรมควบคุมโรคติดต่อ ซึ่งตั้งขึ้นใหม่เป็นกรมวิชาการ
  - สถานตรวจโรคปอดยุคเสให้ใช้ชื่อเป็นสถานตรวจโรคปอดกรุงเทพฯ
  - โอนศูนย์วัณโรคเขตทั้ง ๑๒ เขต ไปสังกัดสำนักงานป้องกันควบคุมโรคติดต่อเขต กรมควบคุมโรคติดต่อ

๕ เข้าป่า กับงานต่อต้านวัณโรค

ปี พ.ศ. ๒๕๒๘

- กรมควบคุมโรคติดต่อ มอบหมายงานควบคุมโรคติดต่อเฉียบพลันระบบทางเดินหายใจเด็กให้กองวัณโรคเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการ
- มีการทบทวนแผนงานวัณโรค และองค์การอนามัยโลกได้เสนอให้นำเอากลยุทธ์การรักษาวัณโรคด้วยยาระยะสั้นภายใต้การสังเกตโดยตรง (Directly Observed Treatment Short course หรือ DOTS) มาใช้

ปี พ.ศ. ๒๕๔๑

ในปี พ.ศ. ๒๕๔๑ กองวัณโรคได้ย้ายจากสถานตรวจโรคปอดยุคเสมอมาอยู่ที่อาคารแห่งใหม่ ซึ่งเป็นที่ดินที่ได้รับการบริจาคจากร้อยตรีเจริญ ดารานนท์ จำนวน ๑๙ ไร่เศษ ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๑๐ หลังจากขึ้นทะเบียนเป็นที่ราชพัสดุเรียบร้อยแล้ว จึงได้ทำการก่อสร้างอาคารในปี พ.ศ. ๒๕๓๗ จนปี พ.ศ. ๒๕๓๙ จึงแล้วเสร็จสมบูรณ์

ปี พ.ศ. ๒๕๔๔

จากการปฏิรูประบบสาธารณสุข มีการจัดโครงสร้างของกระทรวง กองวัณโรครวมเข้ากับกองโรคเอดส์ และกองกามโรค เป็นสำนักโรคเอดส์ วัณโรค และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ ส่วนงาน ARIC ไปรวมอยู่ในสำนักโรคติดต่อทั่วไป

ปี พ.ศ. ๒๕๕๐

แยกออกมาเป็น **สำนักวัณโรค** จนถึงปัจจุบัน

กระทรวงสาธารณสุข
MINISTRY OF PUBLIC HEALTH